

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Esityksessä olevat muutokset eivät tuo säästöjä pitkälläkään aikavälillä, ja on erittäin epätodennäköistä, että ne lisääisivät kilpailua julkisia hankintayksiköitä mitenkään hyödyttävällä tavalla.

Esityksestä ei ole tehty vaikuttavuusarviota, mikä on merkittävä puute. Mietinnön mukaisissa muutoksissa on kyse niin laajakantoisista vaikutuksista julkiselle sektorille, että täsmennysten ja vaikuttavuusarvion jälkeen varsinaisesta hallituksen esityksestä tulee toteuttaa toinen lausuntokierros.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

65§: markkinakartoitus

Hankintojen tekemisen lähtökohtana on markkinoiden tunteminen. Markkinakartoituksen toteutustapaa tulee edelleen voida arvioida hankintakohtaisesti suhteessa siihen, mikä on riittävä laajuus huomioiden hankinnan kohde. Tässä tulee huomioida myös se, että on useita tilanteita, joissa potentiaalisia toimittajia on vain joitain. Tällöin hankintayksikkö jo tuntee toimittajat. Muodollinen markkinakartoituksen tekeminen lisää hallinnollista taakkaa ilman, että se tuo hyötyjä.

75§: Hankintojen jakaminen osiin

IT-järjestelmähankinnoissa hankintojen jakaminen osiin ei ole tarkoituksenmukaista. Hankintojen jakaminen osiin nostaa hankintojen hallinnollisia kustannuksia ja vaikeuttaa myös kokonaisuuden hallintaa sopimuksellisesti. Lisäksi jakamalla hankinta osiin osa-alueiden hinnat voivat nousta suuriksi, jolloin hankinnan kokonaiskustannukset nousevat. Kilpailuttamalla kokonaisuus voidaan hallita hankinnan kokonaishintaa paremmin. Myös tietoturva- ja tietosuojavaatimusten toteutuminen hajaantuu ja voi vaarantaa palvelun kokonaisturvallisuuden.

Lisäksi hankinnan jakaminen osiin suurissa IT-järjestelmähankinnoissa voi olla käytännössä mahdotonta teknologiariippuvuuden vuoksi tai esimerkiksi sen vuoksi, että alihankkijalla tulee olla kyvykyys aidosti tuottaa palvelua. Hankintayksiköille voi myös muodostua lisäkuluja ja riskejä, mikäli palveluja ja tietojärjestelmiin liittyviä toteutuksia aletaan pilkkomaan paloihin. Tällöin voi myös hävitä se etu, että hankintayksiköt kilpailuttavat osaamista ja niitä resursseja, joita niillä itsellään ei ole, ja hankintayksiköt joutuvatkin resursoimaan hankittavan palvelun ylläpitoon enemmän omaa henkilöstöä, mikä tuskin on tarkoitus.

Pykälän mukaan EU-kynnysarvon ylittävä hankinta tulisi lähtökohtaisesti aina kilpailuttaa siten, että se mahdollistaa myös pienempien yritysten osallistumisen tarjouskilpailuun. Pienten yritysten osallistuminen kilpailuun ei aina ole tarkoituksenmukaista varsinkin laajoissa ICT-järjestelmähankinnoissa. Hankintayksikön on toiminnan ja investoinnin varmistamiseksi edellytettävä hankinnoissa, että toimittajalla on tietty taloudellinen kantokyky ja referenssit aikaisemmista vastaavan kokoluokan hankinnoista. Tämä karsii pienemmät yritykset pois. Hankintayksikön tulee edelleen voida kilpailuttaa hankinnat niin, että tarjoajilla on myös tosiasiallisesti mahdollista tuottaa hankinnan kohteena oleva palvelu.

Edelleen pykälässä tulisi selkeästi dokumentoida uuden vaatimuksen sisältö suhteessa siihen, että voimassa on kielto pilkkoa hankintaa.

124: Hankintakertomus

Ei välttämättä tuo lisäarvoa 65 §:n lisäksi. Lisää hallinnollisia kustannuksia. Hankintapäätöksissä usein kerrotaan myös taustaa.

125: hankintamenettelyn keskeyttäminen

Ehdotus tulee lisäämään hankinnan toteuttamisen kustannuksia tilanteissa, joissa markkinoilla on vain muutama hankintayksikön tiedossa oleva toimittaja. Hankintayksikkö ei kuitenkaan voi pakottaa ketään antamaan tarjousta. Tarjouskilpailuun osallistuminen on usein riippuvaista myös hankintayksikön vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevista seikoista.

Tietojärjestelmäkilpailutuksissa esimerkiksi siitä, miten hyvin yksityispuolen hankkeet työllistävät, miten vaikeaksi julkiseen hankintakilpailuun osallistuminen tehdään ja onko toimittajalla juuri siinä ajan hetkessä esimerkiksi resursseja tarjousten tekemiseen.

Tilanteissa, joissa markkinoilla on vain muutama tarjoaja ja hankintayksikkö saa tarvettaan vastaavaan tarjouspyyntöön vain yhden tarjouksen, vaatimus aiheuttaisi tarjouspyynnön muuttamisen, jolloin se ei enää vastaisi tarvetta ja aiheuttaisi lisäkustannuksia. Jos taas tarjouspyyntöä ei muutettaisi ja edelleen saataisiin vain yksi toimittaja kuten alkuperäisessä kilpailutuksessa, niin tämä lisäisi hankintojen toteuttamisen kustannuksia ja hankintaprosessin pituutta. Lisäksi toimittaja voi nostaa hintoja uudessa kilpailutuksessa, kun sillä on tieto, että se on tosiasiaa ainoa tarjoaja. Tämä aiheuttaa kustannusriskin, joka tulee huomioida suhteessa pykälällä tavoiteltavaan tilanteeseen.

Ehdotuksen mukaan uudelleenkilpailuttamisvelvollisuudesta voidaan poiketa vain, mikäli hankintayksikkö voi osoittaa kartoittaneensa markkinoita riittävästi. Lisäksi ehdotuksen mukaan uudelleen kilpailuttamisesta voidaan valittaa markkinaoikeuteen. Ehdotuksesta ei käy ilmi, mikä on riittävä markkinakartoitus, ja sen määrittely alkuvaiheessa lisää markkinaoikeusvalituksia ennen kuin asiasta muodostuu oikeuskäytäntöä ja siten myös lisää riskiä avoimella menettelyllä kilpailuttamiseen.

Markkinakartoituksella ei välttämättä saada täyttä tietoa markkinoilla olevista vaihtoehtoista, sillä tämä riippuu toimittajien motivaatiosta osallistua markkinakartoitukseen. Hankintayksiköllä ei ole mitään keinoa pakottaa toimittajia osallistumaan markkinakartoitukseen tai kontrolloida sitä, mitä tietoja ne siinä yhteydessä antavat. Puhtaasti muodollisena vaatimuksena lisää hankinnan kustannuksia ja pidentää läpimenoaikoja.

Tämä saattaa aiheuttaa myös sen, että hankintoja tehdään vähemmän avoimen menettelyn kautta ja suositaan muita hankintamenettelyjä, esim. neuvottelumenettelyjä. Tämä taas lisää hankintakustannuksia ja pidentää menettelyjä.

Huomionarvoista on, että jo nykyään monet hankintayksiköt keskeyttävät hankinnan, jos näyttää ettei tarjouspyynnöllä ole mahdollista saada tarvetta vastaavaa tarjousta tai se ei toisi vertailukelpoisia tarjouksia. Keskeyttäminen sillä perusteella, että saadaan vain yksi tarjous, tulisi selkeästi lisätä vaihtoehdoksi, jolloin hankintayksiköiden ei tarvitsisi perustella keskeyttämistä muutoin. Tällöin se toimisi hankintayksiköiden kannalta tarkoituksenmukaisesti ja selkeyttäisi myös keskeyttämistä tilanteissa, joissa saadaan vain yksi tarjous.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Hankintojen tekemisen lähtökohta on markkinoiden tunteminen. Mitä laajempi hankinta on kyseessä, niin hankintayksiköllä on jo sinällään intressi tuntea markkinat, jotta saadaan hankinta tehtyä oikean laajuisena. Ehdotettu 65 § kannustaa hankintayksiköitä tekemään markkinakartoitusta, mutta muut ehdotetut pykälät rajoittavat hankinnan tekemistä ja lisäävät kilpailutuksen kustannuksia.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Valmistelusta saa käsityksen, että vähimmäisomistuksen määräksi asetettua %-lukua ei ole mitenkään arvioitu. Vähimmäisomistusosuudelle ei ole annettu perusteluita, jotka selittäisivät, mihin juuri tällainen prosenttiluku perustuu. Vähimmäisomistusta ja sen määrittelyä, mitä "ohjaa kuin omaansa" tarkoittaa, on hyvä tehdä. Kuitenkaan pelkkä muodollinen osakeomistus ei automaattisesti tuo niitä etuja tai täytyä tavoitteita, joita sillä tavoitellaan.

Muodollinen vähimmäisomistus tuo mukanaan myös merkittäviä ongelmia. Vähimmäisomistusta koskevan vaatimuksen toteuttamiskelpoisuutta tulee arvioida myös sen perusteella, mikä vaikutus on niihin toiminnallisiin etuihin, joita varten useat sidosyksiköt on perustettu. Erityisesti volyymiperusteiset palvelut, tietoturvan kannalta kriittiset palvelut, varautuminen ja kustannussäästöt ja hankintayksiköiden välinen yhteistyö.

Sidosyksiköt tuottavat kuitenkin usein sellaisia kriittisiä palveluita, joiden osalta vaihtoehto on julkisyhteisön oma tekeminen, ei suoraan markkinoilta ostaminen. Palvelua ei myöskään sellaisena ole saatavissa suoraan markkinoilta. Tällainen palvelu on esimerkiksi keskitetty eri tietojärjestelmien yhteinen service desk -palvelu, jota useat eri julkishallinnon asiakkaat käyttävät. Yksityiset tietojärjestelmätoimittajat eivät tarjoa esimerkiksi 24/7-tukea suoraan käyttäjille. Näiden palvelujen purkaminen aiheuttaa eniten haittaa tietojärjestelmien käyttäjille ja heijastuu myös asiakkaisiin. Sidosyksikköjen keskittyessä vain joihinkin asiakkaisiin joudutaan volyymipohjaisia tukipalveluja toimintoja rakentamaan lisää, mikä vaatii myös henkilöstöä ja nostaa yksikkökustannuksia, vaikka palvelua voitaisiin tuottaa tehokkaammin suuremmilla volyyymeilla.

Sidosyksiköt ovat usein väline julkishallinnon yhteistyöhön. Niiden kautta on mahdollista rakentaa yhteisiä palveluja ja keskittää henkilöresursseja, jolloin usea julkishallinnon toimija voi saada sellaisia

palveluita, joihin sillä ei omin voimin olisi mahdollisuutta. Tämä voi vaikuttaa myös asiakkaiden palvelujen laatuun. Tätä yhteistyötä ei voi korvata puitesopimuksilla, hankintarenkailla tms. koska kyse on toiminnallisesta yhteistyöstä.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Palvelujen siirtymää markkinoille ei tule merkittävässä määrin tapahtumaan (ks. edellinen kohta). Vähimmäisvaatimus todennäköisesti pienentää volyymipohjaisten palvelujen tehokkuutta, lisää kustannuksia ja kasvattaa riskejä. Yleisesti tällä hetkellä pienemmillä julkisyhteisöillä on usein pieniä omistuksia, ja niiden tilanne palvelujen järjestämisessä ja hankkimisessa tulee heikkenemään, koska niiden ostovolyymit ovat pienempiä ja sidosyksiköiden toiminta tulee keskittymään niihin omistajiin, joiden volyymit ovat riittäviä toiminnan kannattavuuden näkökulmasta.

Ne sidosyksiköt, jotka tällä hetkellä ovat erikoistuneet, tulevat myös laajentamaan palveluvalikoimaansa, koska omistajat tulevat keskittämään omistuksiaan. Toisaalta tarve sidosyksiköiden palveluille ei ole hävinnyt, mistä seuraa sidosyksiköiden kasvaminen ja generalisoituminen.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

ICT-toimialalla seuraisi kilpailutusten määrien merkittävä kasvu, koska suuri määrä hankintayksiköitä joutuisi aloittamaan kilpailutuksen samaan aikaan. Tästä seuraa kustannusriskejä ostettavien palvelujen osalta ja riskejä toiminnan jatkuvuuden kannalta, riskinä myös kyvykkäiden toimittajien puute. Myös hankintayksiköiden oma kyvykkyys ottaa omalle vastuulleen omana työnä tehtäväksi sidosyksiköille kuuluneita tehtäviä, edellyttäisi henkilöresursointia. Kilpailutusten raju kasvu tulee vaikuttamaan myös koko julkishallinnon tietojärjestelmähankkeiden osalta toimittajien saatavuuteen ja sitä kautta kustannusten kasvuun.

Oman organisaation osalta tarkoittaisi volyymipohjaisten tukipalvelujen skaalautumista alemmalle tasolle, tätä kautta mahdollisia kustannusnousuja asiakkaille ja henkilöstömäärän vähenemistä. Toisaalta asiakkaiden tarpeen mukaan mahdollista myös toiminnan kehittymistä eri toimialoille.

(Ks. myös sidosyksiköiden omistusosuusvaatimuksen poikkeuksia koskeva kohta.)

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Erityisiä hyötyjä ei ole tunnistettu.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäaika on liian lyhyt, ja sen tulisi minimissään olla 3 vuotta. Etenkin, kun otetaan huomioon ICT-toimialalle tyypillisten teknologioiden elinkaaret, hankintojen vaativuus ja teknologioiden yhteen toimivuuteen liittyvät riskit. Yleisesti siirtymäaikojen osalta tulisi huomioida, että vaativat tietojärjestelmäkilpailutukset vievät valmisteluineen käytännössä noin 12 kk, sen lisäksi tulee palvelun siirtoajat. Siirtymäajoissa tulisi huomioida tosiasialliset kilpailutus- ja palvelujen siirtoajat sekä kustannukset.

HVA-muutoksesta aiheutuneet ICT-konsolidaatiot ovat edelleen osittain kesken ja muutos tulisi entisestään aiheuttamaan uudelleenjärjestelytarpeita ja kilpailutuksia. Kokemusta uudelleenjärjestelyistä ICT:n osalta on saatu myös HVA-muutoksen yhteydessä. Näihin kustannuksiin tulisi varautua, jotta ne eivät enää heikennä esimerkiksi hyvinvointialueiden palveluihin käytettävissä olevaa rahoitusta.

Tilanteessa, jossa kymmenet hankintayksiköt kilpailuttavat isoja järjestelmiä, tulevat myös toimittajien resurssit vastaan. Suomessa on rajallinen määrä toimittajia, jotka pystyvät ottamaan laajat tietojärjestelmät haltuun ja vastuun laajoista tietojärjestelmistä. Määräajat voivat aiheuttaa sen, että toimittajien hinnat nousevat ja kaikki eivät silti ehdi saada sopimuksia siirrettyä määräaikaisten kuluessa. Lisäksi samaan aikaan mahdollisesti voimaan tulevat säännökset uudelleen kilpailuttamisesta, pakollisesta markkinakartoituksesta jne. lisäävät aikatauluihin ja kustannuksiin liittyviä riskejä. Edelleen kaikki hankintayksiköt eivät välttämättä kykene tekemään vaativia tietojärjestelmäkilpailutuksia. Tämä tulee merkittävästi lisäämään julkishallinnon hankintakustannuksia, koska jo kilpailutusvaiheessa käytetään runsaasti konsultteja. Kokeneita ICT-hankintakonsultteja on myös hyvin rajallisesti. Tämä lisää myös riskiä, ettei hankinnan lopputulos vastaa tarvetta, koska inhouse-yhtiöt eivät enää voisi samalla tavoin tukea laajasti hankintavaiheessa keskitetyllä resurssilla. Tässä ei ole kysymys vain hankintaosaamisesta vaan myös määrittelyosaamisesta.

Erityisesti Sote-ICT- ja PELA-ICT-toimialalla tulee huomioida myös erittäin korkeat käytettävyyss- ja häiriöttömyysvaatimukset. Kustannusvaikutuksina tulee huomioida näiden vastaavien palvelujen suunnittelu- ja kilpailutusaika tai vastaavasti aika, joka menee, jos hankintayksiköt alkavat rakentaa niitä omaan palveluunsa, jolloin tarvitaan rekrytointeja ja kilpailutuksia. Palvelujen käytettävyys ja häiriöttömyys ei kuitenkaan voi siirtymävaiheessa notkahtaa, koska se voi vaarantaa potilasturvallisuuden.

Siirtymäajoissa tulisi siis selkeästi huomioida myös vaatimusten mukaisten käyttöpalveluympäristöjen rakentaminen ja sovellusten ja näihin liittyvien tukipalvelujen toteuttamisen vaatima todellinen aika.

Ks. myös sidosyksiköiden omistusosuusvaatimuksen poikkeuksia koskeva kohta.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Ks. edellinen kohta.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Julkishallinnon tehokkuuteen vaikuttavat olennaisesti käytössä olevat ICT-ratkaisut ja niiden turvallisuus. ICT-palveluita tuottavien sidosyksiköiden tulisi olla poikkeus tämän muutoksen osalta. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelan ICT -palvelut ovat laajoja ja kriittisiä kokonaisuuksia, niiden osalta korostuu yksilön tietosuoja sekä tietoturva ja kyberturva. Toiminnallisesti sidosyksiköiden tuottamina ne ovat hankintayksiköiden omassa hallussa ja määräysvallassa eri tavalla kuin tilanteessa, jossa ne olisivat hajallaan eri sovellustoimittajien ympäristöissä ja palveluissa. Tietoturvan teknisten kontrollien toteutukseen (ml. kyberturva) liittyvä osaaminen on tällä hetkellä keskittynyttä, koska osaajia ei juurikaan ole. Sidosyksiköiden kautta tätä osaamista ja näitä toteutuksia on pystytty tarjoamaan omistajille laajasti ja hallinnollisen tietoturvan vaatimukset on rakennettu teknisten kontrollien kautta ja viety alihankkijoiden sopimukseen. Kriittisten kokonaisuuksien osalta riskit tulee arvioida suhteessa muutoksella tavoiteltaviin hyötyihin. Tämän tyyppiset kokonaisuudet on perustellusti haluttu keskittää valtion puolella, joten tuntuu erikoiselta, jos samat perusteet ja riskiarviot eivät päde esimerkiksi hyvinvointialueiden osalta.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Turvallisuuden osalta tulisi huomioida vaikutukset hallinnollisen, teknisen ja sopimuksellisen tietoturvan ja tietosuojan osalta. Tällä hetkellä sidosyksiköiden toimesta on esimerkiksi rakennettu käyttöpalveluympäristöjä, joissa pystytään toteuttamaan vaatimusten mukainen tekninen tietoturva (ml. kyberturva) kustannustehokkaasti useille eri asiakkaille. Näissä ympäristöissä sitten pyörivät yksityisten toimittajien tuottamat sovellusratkaisut. Omistusrajoitusten myötä nämä infra-palvelut tulevat jäämään vain niille, joilla on riittävän suuri omistusosuus. Usein hengen ja terveyden kannalta kriittisten sovellusten osalta täysin yksityisen toimijan varassa oleva käyttöpalveluympäristön toteutus ei ole ollut tavoiteltu lopputulos. Säädosmuutosten kerrannaisvaikutus tietoturvaan ja myös infraan tulisi arvioida.

Kriittisiä sovelluksia ja palveluita ei myöskään usein haluta tai voida laittaa kokonaan yksityisen toimijan vastuulle. Tällöin vaihtoehto on oma tuotanto tai in house -palveluntuottaja. Ottaen huomioon, että valtiolla on päädytty siihen, että käyttöpalvelut on keskitetty in housena toimivalle Valtorille, voisi olla perusteltua sallia käyttöpalvelujen ja infran osalta vastaava laajempi keskittäminen myös esimerkiksi hyvinvointialueiden osalta. Asiallisesti kuitenkin perusteet ovat täysin samat kuin mihin Valtorin perustamisessa on vedottu. Nykyisessä työryhmämietinnössä ei vaikuta olevan riittävästi huomioitu sitä, mitä tarkoittaisi ajallisesti ja kustannusten osalta se, että esim. jokainen HVA rakentaisi ja ylläpitäisi yksin kriittisen infran. Tietoturvan lisäksi infra on merkittävästi myös volyymiperusteinen palvelu, jossa kustannukset laskevat asiakas- ja käyttömäärän mukaan. Infran rakentaminen vaatisi aikaa, resursseja ja osaamista ja siitä aiheutuisi merkittäviä kustannuksia.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ei. hankintojen avoimuutta tehokkaimmin lisäisi Cloudia-järjestelmän (tai vastaavan) kehittäminen tähän tarkoitukseen soveltuvaksi, jotta hankintayksiköt voisivat teknisesti helposti jakaa ajantasaista tietoa tulevista hankinnoista ja osallistaa tarjoajia, sekä hankintoja koskevan lainsäädännön selkiyttäminen siten, että kaikki oikeusvaikutteiset seikat ilmenisivät kirjoitetusta laista tai sen esitöistä (ks. kohta muut huomiot)

Muut huomiot

Hankintayksiköille ei tulisi säätää lisävelvollisuuksia edistää muita tavoitteita kuin kokonaistaloudellisesti edullisuutta hankinnan kohteen kannalta. Koska muita vaatimuksia joudutaan edistämään pakollisten vaatimusten kautta, tämä tulee lisäämään erilaisia kustannuksia tarjoajille esimerkiksi sertifiointien muodossa ja tätä kautta voi edelleen vähentää niitä tarjoajia, jotka ovat kiinnostuneita tuottamaan palveluita julkissektorille. Palveluun liittyvät vaatimukset, kuten tietyntasoinen tietoturva, tulisi sen sijaan saattaa selkeästi osaksi julkishallinnon vaatimuksia yhtenäisesti.

Kaikille julkisia hankintoja tekeville hankintayksiköille tulisi mahdollistaa julkisin varoin toteutetun VHS-palvelun käyttö, jolla voidaan tarkistaa lakisääteisten maksujen ja verojen maksaminen.

Lainsäädännössä tulisi helpottaa ja selkiyttää sähköisten huutokauppojen, sähköisten listojen ja muiden tämän tyyppisten menettelyjen käyttöä sellaisissa hankinnoissa, joissa kohde voidaan määrittää selkeästi. Lähtökohtana tulisi olla, että hankintayksikön tulisi valita mahdollisimman yksinkertainen hankintamenettely, näitä menettelyjä tulisi edistää. Niiden kautta voisi rakentua myös väyliä uusille toimittajille ja pk-yrityksille tulla mukaan julkishallinnon markkinoille.

Oikeuskäytäntö, joka koskee tarjouspyynnön täsmentämistä, kelpoisuusvaatimuksia ja niin edelleen, tulee kirjoittaa laintasoiseksi. Markkinaoikeuden päätöksissä on nykyään hankintalain keskeistä sisältöä, ja päätökset ovat toisinaan ristiriitaisia ja ristiriitaisia jopa nykyisten esitöiden tai sanamuodon kanssa. Tämä johtaa siihen, että valituksia markkinaoikeudelle tehdään runsaasti ja markkinaoikeusprosessien lopputulokset ovat vaikeasti ennustettavissa.

Hankintalaki luo oikeuksia ja velvollisuuksia, joten sen merkitys julkishallinnolle ja tarjoajille on keskeinen. On erittäin poikkeuksellista suomalaisessa oikeusjärjestyksessä, että kirjoitetusta laista ei selkeästi ilmene lainsäädännön sisältö, vaan julkisyhteisöjen ja tarjoajien oikeudet ja velvollisuudet määritellään käytännössä tällä hetkellä tuomioistuimissa. Usein julkisyhteisöjen resurssit valitusprosessien läpiviemiseen ovat rajalliset, joten KHO:n linjauksia ei ole saatu läheskään kaikista keskeisistä oikeuskysymyksistä, vaan Markkinaoikeus on tosiasiallisesti ainoa käsittelevä tuomioistuin.

Osa ehdotetuista muutoksista johtaisi väistämättä hankintayksikön entistä suurempaan hallinnolliseen taakkaan tilanteessa, jossa hankintaprosessit ovat jo valmiiksi aikaa vieviä ja byrokraattisesti raskaita. Pyydämme kiinnittämään huomiota siihen, ettei hankintayksiköiden hallinnollisia velvollisuuksia ja hankintoihin liittyvää byrokratiaa lisättäisi, jotta on mahdollista välttää myös tarpeeton kustannusten kasvu.

Kiurujoki Katri
2M-IT Oy